

ΤΕΧΝΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΓΙΑ ΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΛΥΚΕΙΟ

Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα για το Γυμνάσιο και το Λύκειο

Οργάνωση Εκπαιδευτικού Προγράμματος
Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης

Κείμενα - Επιμέλεια - Υλοποίηση
Μαρίνα Τσέκου

Σχεδιασμός εντύπου
Θύμιος Πρεσβύτες, Θοδωρής Αναγνωστόπουλος (Peak Publishing)

Εκτύπωση
Μπάξας Α.Ε.

Το έντυπο αυτό δημιουργήθηκε στο πλαίσιο της έκθεσης
Τέχνης Πολιτική
που οργανώθηκε από το Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης
και παρουσιάστηκε από τις 13 Οκτωβρίου 2010
έως τις 30 Ιανουαρίου 2011

© ΕΜΣΤ, 2010

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΕΘΝΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΤΕΧΝΗΣ
Κτίριο Ωδείου Αθηνών, Βασ. Γεωργίου Β' 17-19 & Ρηγίλλης
(είσοδος επί της οδού Ρηγίλλης)
Τηλ.: 210 9242111-3, Φαξ: 210 9245200
E-mail: marina.tsekou@emst.gr
www.emst.gr
<http://fixit-emst.blogspot.com>

Η έκθεση με τίτλο **Τέχνης Πολιτική** του Εθνικού Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης παρουσιάζει έργα σαράντα ελλήνων και ξένων καλλιτεχνών τα οποία αναφέρονται, άλλα με σαφή και άμεσο τρόπο, άλλα έμμεσα και υπαινικτικά, σε πολιτικά θέματα και γεγονότα.

Πώς εννοούμε, όμως, τον όρο πολιτική; Σύμφωνα με έναν ορισμό της έννοιας, πολιτική είναι *η ενεργός συμμετοχή στη διαμόρφωση αποφάσεων και στην αντιμετώπιση θεμάτων που αφορούν κοινωνικές ομάδες ή το κοινωνικό σύνολο, ή αλλιώς «η συντονισμένη δράση ατόμων ή κοινωνικών ομάδων με σκοπό να πετύχουν στόχους που αφορούν το κοινωνικό σύνολο»*¹.

Μέσα από τους ποικίλους τρόπους έκφρασης που οι καλλιτέχνες της έκθεσης επιλέγουν να εκφραστούν (σχέδια, ζωγραφική, φωτογραφίες, εγκαταστάσεις, βιντεοεγκαταστάσεις, διαδικτυακά έργα κ.ά), θα γνωρίσουμε τη σχέση της σύγχρονης τέχνης με την πολιτική και τη δυνατότητα των καλλιτεχνών σήμερα να ενεργοποιήσουν, προκαλέσουν, επηρεάσουν ή και να διαμορφώσουν την πολιτική σκέψη και δράση. Παγκοσμιοποίηση, οικολογικό πρόβλημα, καταστάσεις και εμπειρίες καταπίεσης, διακρίσεων και βίαιων πολιτικο-κοινωνικών συγκρούσεων, πολιτικές χρήσεις του δημόσιου χώρου, μετανάστευση, συλλογική μνήμη, εθνικισμός, είναι μερικά από τα ζητήματα που θα συζητήσουμε με αφορμή τα έργα της έκθεσης.

Αφού δούμε την έκθεση και συζητήσουμε τα έργα, θα μπορέσουμε να ανταλλάξουμε απόψεις σχετικά με το ρόλο της τέχνης ως εναλλακτικής πολιτικής δράσης, τη δυναμική του καλλιτεχνικού ακτιβισμού και τη δραστητική σχέση του καλλιτέχνη με το κοινό και ευρύτερα με την κοινότητα, τοπική και παγκόσμια.

1. Από το βιβλίο *Πολιτική και Δίκαιο* της Β' Γενικού Λυκείου, σελ. 9.

ΤΖΟΡΤΖ ΟΣΟΝΤΙ (ΛΑΓΟΣ 1974)

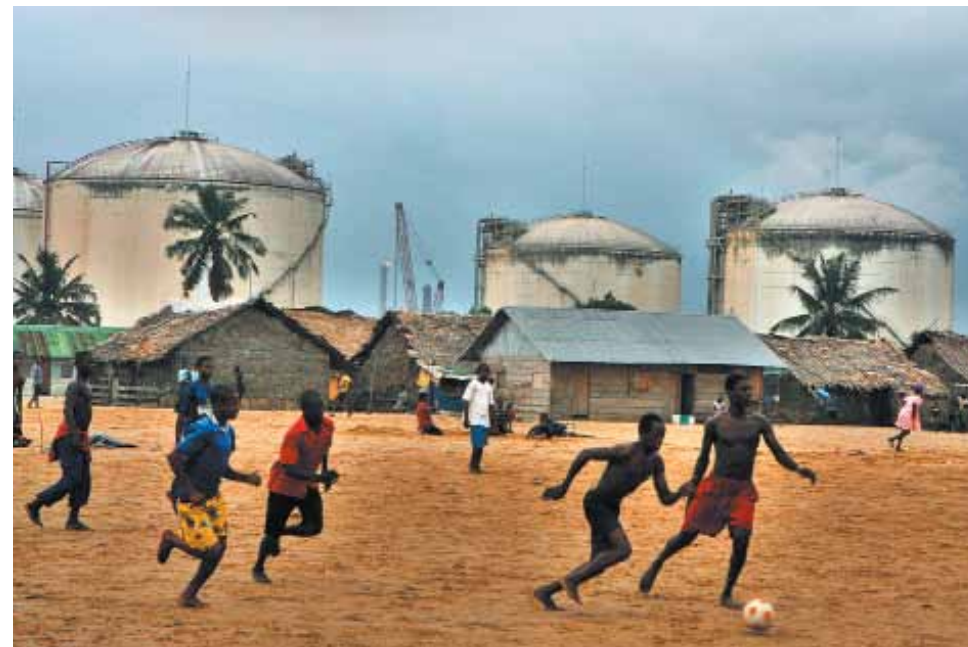
Oil Rich Niger Delta [Το πλούσιο σε πετρέλαιο Δέλτα του Νίγηρα], 2003-2007

Το έργο του Τζορτζ Οσόντι μας μεταφέρει στο Δέλτα του ποταμού Νίγηρα, στη Νιγηρία, μια περιοχή ιδιαίτερης φυσικής ομορφιάς, όπου παράγονται τεράστιες ποσότητες πετρελαίου για να τροφοδοτήσουν την παγκόσμια αγορά.

- Τι γνωρίζετε για το φυσικό περιβάλλον της Νιγηρίας;
- Ποιες εικόνες σας έρχονται στο μυαλό για το Δέλτα του Νίγηρα πριν παρακολουθήσετε το έργο του Οσόντι;
- Ποια εντύπωση σχηματίσατε για την κατάσταση του φυσικού περιβάλλοντος στην ευρύτερη περιοχή του Δέλτα του Νίγηρα μετά την προβολή φωτογραφιών;
- Πού οφείλεται η περιβαλλοντική υποβάθμιση της περιοχής και πώς αυτό αποτυπώνεται στις φωτογραφίες;
- Ποια συναισθήματα και ποιες σκέψεις σας δημιουργεί η αντίθεση ανάμεσα στο γοητευτικό τοπίο και την τροπική βλάστηση, από τη μια μεριά, και τα πυκνά, μαύρα σύννεφα καπνού και τη ρύπανση του νερού και του εδάφους, από την άλλη;

Εκτός από την περιβαλλοντική καταστροφή που συντελείται εξαιτίας της εξόρυξης πετρελαίου, ο καλλιτέχνης αποτυπώνει τις συνθήκες της καθημερινής ζωής των κατοίκων. Κι ενώ θα περίμενε κανείς μια περιοχή τόσο πλούσια σε πετρέλαιο να αποφέρει μεγάλο πλούτο στους κατοίκους της, οι εικόνες που μας μεταφέρει δεν μαρτυρούν κάτι τέτοιο.

- Γιατί κατά τη γνώμη σας συμβαίνει αυτό;
- Πώς θα περιγράφατε την καθημερινότητα των ανθρώπων που ζουν γύρω από το Δέλτα του Νίγηρα;
- Πιστεύετε ότι ο φωτογράφος δίνει μεγαλύτερη έμφαση στον άνθρωπο, στο τοπίο ή και στα δύο;
- Τι μπορεί να είναι οι βαριά οπλισμένοι μαχητές που παρουσιάζονται σε κάποιες φωτογραφίες; Αναζητείστε πληροφορίες στο διαδίκτυο, στον τύπο ή σε άλλες πηγές.

Oil Rich Niger Delta [Το πλούσιο σε πετρέλαιο Δέλτα του Νίγηρα], 2003-2007
Φωτογραφική εγκατάσταση

- Το έργο του Τζορτζ Οσόντι θα το χαρακτηρίζατε ντοκουμαντέρ ή έργο τέχνης; Δικαιολογήστε την απάντησή σας.
- Πώς κρίνετε τη δύναμη που μπορεί να έχουν έργα σαν αυτό στο να ενημερώσουν, να ευαισθητοποιήσουν, να παρέμβουν και να αλλάξουν πολιτικούς χειρισμούς με δυσάρεστες και επικίνδυνες συνέπειες στη ζωή των ανθρώπων και στον πλανήτη;

ΑΝΤΡΕΑ ΜΠΑΟΥΕΡΣ (ΟΧΑΙΟ 1965)

No Olvidado (Not Forgotten) [Όχι ξεχασμένοι], 2010

Στα σχέδια που συνθέτουν το *No Olvidado (Not Forgotten)* [Όχι ξεχασμένοι], η Αντρέα Μπάουερς συγκεντρώνει ονόματα ανθρώπων που έχασαν τη ζωή τους διασχίζοντας τα σύνορα που χωρίζουν το Μεξικό από τις ΗΠΑ. Αυτά τα ονόματα διακρίνονται πίσω από το σχέδιο ενός συρματοπλέγματος, το οποίο παραπέμπει στο φράχτη που απλώνεται σε έκταση χιλιάδων χιλιομέτρων, ορίζοντας τα σύνορα των δυο χωρών.

- Πώς κρίνετε την κατασκευή τέτοιου είδους διαχωριστικών, τα οποία αποτελούν ανθρώπινες, μη φυσικές επεμβάσεις στο τοπίο; Για να απαντήσετε, λάβετε υπόψη το σκοπό για τον οποίο κατασκευάζονται, το οικονομικό κόστος κατασκευής τους, τις επιπτώσεις τους στο περιβάλλον, στην αισθητική του τοπίου, στον άνθρωπο και τα δικαιώματά του.
- Κάτω από ποιες συνθήκες χάνονται ανθρώπινες ζωές στην περιοχή; Αναζητείστε πληροφορίες στο διαδίκτυο και σε άλλες πηγές.
- Γιατί, κατά τη γνώμη σας, η καλλιτέχνης επέλεξε να δημιουργήσει ένα έργο τόσο μεγάλων διαστάσεων για την παρουσίαση του συγκεκριμένου θέματος;
- Πώς λειτουργεί η αναφορά σε συγκεκριμένα ονόματα-πρόσωπα, και όχι σε νούμερα, τα οποία συνήθως αναφέρουν οι εφημερίδες και τα δελτία ειδήσεων;

Η αναφορά σε συγκεκριμένα ονόματα, οι διαστάσεις και ο τίτλος του έργου το κάνουν να λειτουργεί σαν ένα είδος μνημείου προς τιμήν αυτών των ανθρώπων που χάθηκαν αναζητώντας μια καλύτερη ζωή. Κι ενώ στα δημόσια μνημεία η λίστα των ονομάτων που μνημονεύονται είναι συμπληρωμένη και οριστική, στο έργο της Μπάουερς θα παραμένει πάντα ανολοκλήρωτη, αφού κάθε χρόνο χάνονται στην περιοχή όλο και περισσότερες ζωές.

- Ποιες ομοιότητες και ποιες διαφορές, εκτός από αυτή που μόλις αναφέραμε, διακρίνετε ανάμεσα στο έργο της Μπάουερς και στα δημόσια μνημεία;

No Olvidado (Not Forgotten) [Όχι ξεχασμένοι], 2010
Γραφίτης σε χαρτί

Για τη δημιουργία του, η καλλιτέχνης επέλεξε να χρησιμοποιήσει γραφίτη και χαρτί, δηλαδή υλικά εύθραυστα, ελαφριά και εφήμερα, σε αντίθεση με το μάρμαρο ή τα άλλα σκληρά και ανθεκτικά υλικά από τα οποία δημιουργούνται τα δημόσια μνημεία.

- Βρίσκετε κάποιον συμβολισμό στην επιλογή των συγκεκριμένων υλικών;
- Ποια η άποψή σας για τη δημιουργία έργων τέχνης σαν αυτό, που σκοπεύουν να ευαισθητοποιήσουν και να λειτουργήσουν ως έναυσμα κοινωνικών και πολιτικών αλλαγών;

CUT-7 Διαχωριστικές Γραμμές, 2007

Όπως καταλαβαίνουμε από τον τίτλο, σε *Διαχωριστικές Γραμμές* αναφέρεται και η εγκατάσταση της Δανάης Στράτου: παρουσιάζει επτά ζεύγη φωτογραφιών τις οποίες η καλλιτέχνης έχει τραβήξει σε επτά αντίστοιχα σημεία του πλανήτη, όπου πολιτικοί, οικονομικοί, εθνικιστικοί ή θρησκευτικοί λόγοι και εντάσεις έχουν δημιουργήσει αδιαπέραστες διαχωριστικές γραμμές. Τα ζεύγη φωτογραφιών τοποθετούνται αντικριστά, παρουσιάζοντας τις περιοχές εκατέρωθεν των συνόρων, ενώ ανάμεσά τους δημιουργείται ένας διάδρομος, τον οποίο ο θεατής καλείται να ακολουθήσει.

- Ποιες σκέψεις σας δημιουργούνται καθώς διασχίζετε το διάδρομο ανάμεσα στις φωτογραφίες;

Τα επτά μέρη που παρουσιάζονται είναι τα εξής: η Πράσινη Γραμμή της Κύπρου, η βόρεια και η νότια Μιτροβίτσα στο Κόσοβο, το Μπέλφαστ της Β. Ιρλανδίας, το Μπάντμε και η Ερυθραία στην Αιθιοπία, το τείχος της Παλαιστίνης στη Δυτική Όχθη, η γραμμή εκχειρίας στο ινδοπακιστανικό Κασμίρ και τα σύνορα Μεξικού-ΗΠΑ, στα οποία, όπως είδαμε, αναφέρεται και το έργο της Αντρέα Μπάουερς.

- Αναζητείστε τις δυο φωτογραφίες που αναφέρονται στα σύνορα Μεξικού – ΗΠΑ, περιγράψτε τις.

Η μια φωτογραφία δείχνει λουόμενους στην Τιχουάνα να συνεχίζουν μια φυσιολογική ζωή, η άλλη παρουσιάζει ράγες τρένων που, ενώ κάποτε έφερναν τους ανθρώπους και τις πολιτείες κοντά, τώρα είναι μπηγμένες στην άμμο, προκαλώντας ακριβώς το αντίθετο.

- Ποιες σκέψεις σας δημιουργεί η παραπάνω αντίθεση;
- Συγκρίνετε τον τρόπο με τον οποίο τα δυο έργα, της Αντρέα Μπάουερς και της Δανάης Στράτου, αναφέρονται στο θέμα των συνόρων.

CUT-7 Διαχωριστικές Γραμμές, 2007
Εγκατάσταση

- Ποια από τα ακόλουθα θέματα θίγουν τα δυο έργα και με ποιον τρόπο: πόλεμος, κίνδυνος, μετανάστευση, αποκλεισμός, αποξένωση, μετεγκατάσταση;
- Σχολιάστε την ύπαρξη αδιαπέραστων τειχών την εποχή που μιλάμε για παγκοσμιοποίηση και κατάργηση όλων των συνόρων και των διαχωρισμών.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΔΛΗΘΕΙΝΟΣ (ΑΘΗΝΑ 1945)

Συμβάν, 1973

Η χρονολογία δημιουργίας του έργου είναι το 1973. Για να κατανοήσουμε το έργο, θα χρειαστεί να φέρουμε στο μυαλό μας την κοινωνικο-πολιτική πραγματικότητα στην Ελλάδα εκείνη την εποχή.

- Σε τι, κατά τη γνώμη σας, παραπέμπει το *Συμβάν*; Ποια χαρακτηριστικά και ποια αντικείμενα του έργου σας βοήθησαν να αναγνωρίσετε τι αναπαριστά;

Ενώ υπάρχει ένα μαγνητόφωνο, το οποίο είναι σε λειτουργία, δε ακούγεται κάποια εγγραφή.

- Τι θα περίμενε κανείς να ακούσει από ένα μαγνητόφωνο που βρίσκεται σε έναν τέτοιο χώρο;
- Τι σκέψεις και τι συναισθήματα σας δημιουργεί ο ρυθμικά επαναλαμβανόμενος ήχος που παράγεται από την μπομπίνα, κάθε φορά που τελειώνει και ξαναρχίζει;
- Πώς κρίνετε τη δύναμη έργων τέχνης σαν αυτό να ενεργοποιούν την μνήμη των θεατών πάνω σε κρίσιμες στιγμές της ιστορίας;

Συμβάν, 1973
Εγκατάσταση

ΜΑΚΗΣ ΦΑΡΟΣ (ΑΘΗΝΑ 1967)

Suspect device, 2007

Ο Μάκης Φάρος, αξιοποιώντας στο έργο του τη δυνατότητα του ήχου να δημιουργεί συνειρμούς, στοχεύει στη δημιουργία ενός χώρου «που μπορεί να χαρακτηριστεί ως στοιχειωμένος από φωνές και ήχους ανθρώπων που έχουν υποστεί δοκιμασίες».

- Σε τι παραπέμπουν οι ήχοι που ακούγονται από τα ακουστικά;
- Πώς αισθάνεστε όταν βρίσκεστε σ' αυτόν το χώρο;
- Ποιο συναίσθημα επιτείνει το πυκνό πλέγμα καλωδίων και ακουστικών που κρέμονται λίγο πιο πάνω από το κεφάλι σας και οι σκιές που σχηματίζει στον τοίχο και το πάτωμα το πλέγμα στήριξης;

Suspect device, 2007
Ηχητική εγκατάσταση

ΜΟΝΑ ΧΑΤΟΥΜ (ΒΗΡΥΤΟΣ 1952)

Measures of distance [Μέτρα απόστασης], 1988

Το 1975, λίγο πριν ξεσπάσει ο εμφύλιος πόλεμος στο Λίβανο, η Μόνα Χατούμ επισκέφτηκε το Λονδίνο, όπου τελικά παρέμεινε αποκλεισμένη, αφού κατά τη διάρκεια του πολυετούς πολέμου ήταν αδύνατο να επιστρέψει στη χώρα της.

Στο έργο της *Measures of distance* [Μέτρα απόστασης] παρουσιάζονται, σε αραβική γραφή, τα γράμματα που της έστειλε η μητέρα της από τη Βηρυτό, το χρονικό διάστημα κατά το οποίο η μία ζούσε μακριά από την άλλη, ενώ η καλλιτέχνης διαβάζει, στα αγγλικά, αποσπάσματα από τα γράμματα. Ταυτόχρονα ακούγονται στα αραβικά ανέμελες συζητήσεις μεταξύ μητέρας και κόρης.

- Με ποιες εκφράσεις από τα γράμματα φαίνεται το συναίσθημα της απομόνωσης και του αποχωρισμού της μητέρας από την κόρη;
- Πώς λειτουργεί η αντίθεση ανάμεσα στη συναισθηματική φόρτιση που δημιουργεί η ανάγνωση των γραμμάτων και στο χαρούμενο, ανάλαφρο τόνο των γυναικείων συζητήσεων;

Πίσω από την αραβική γραφή παρακολουθούμε εικόνες της μητέρας κατά τις ιδιωτικές στιγμές της στο ντους, τις οποίες η ίδια η καλλιτέχνης έχει βιντεοσκοπήσει.

- Γιατί, κατά τη γνώμη σας, η καλλιτέχνης επιλέγει να δείξει αυτές τις εικόνες της μητέρας;
- Τι δηλώνει η βιντεοσκόπηση αυτών των σκηνών για τη σχέση μητέρας-κόρης;
- Πώς κρίνετε την αντίδραση του πατέρα απέναντι σ' αυτό και τι δηλώνει για τις σχέσεις και την ιεραρχία ανάμεσα στα μέλη της συγκεκριμένης οικογένειας;

Παρατηρήστε ότι οι εικόνες της μητέρας παρουσιάζονται πίσω από ένα συρματοπλέγμα, πάνω στο οποίο προβάλλεται η αραβική γραφή των επιστολών.

Measures of distance [Μέτρα απόστασης], 1988
Βιντεοταινία

- Σε ποια έννοια παραπέμπει το συρματοπλέγμα και ποιο συναίσθημα επιτείνει;
- Σε ποια άλλα έργα της έκθεσης παρουσιάζεται συρματοπλέγμα; Με πόσους διαφορετικούς τρόπους αναπαρίσταται και ποιος ο συμβολισμός του σε κάθε έργο;
- Πώς κρίνετε τον τρόπο με τον οποίο η Μόνα Χατούμ επέλεξε να εκφράσει τις εμπειρίες της ως εξόριστης, απομονωμένης από τον τόπο όπου γεννήθηκε, μακριά από την οικογένειά της;

ΚΑΡΛΟΣ ΜΟΤΤΑ (ΜΠΟΓΚΟΤΑ 1978)

Graffiti Cuts: Who Owns the Street

[Κομμάτια γκράφιτι: Σε ποιον ανήκει ο δρόμος;], 2007-2009

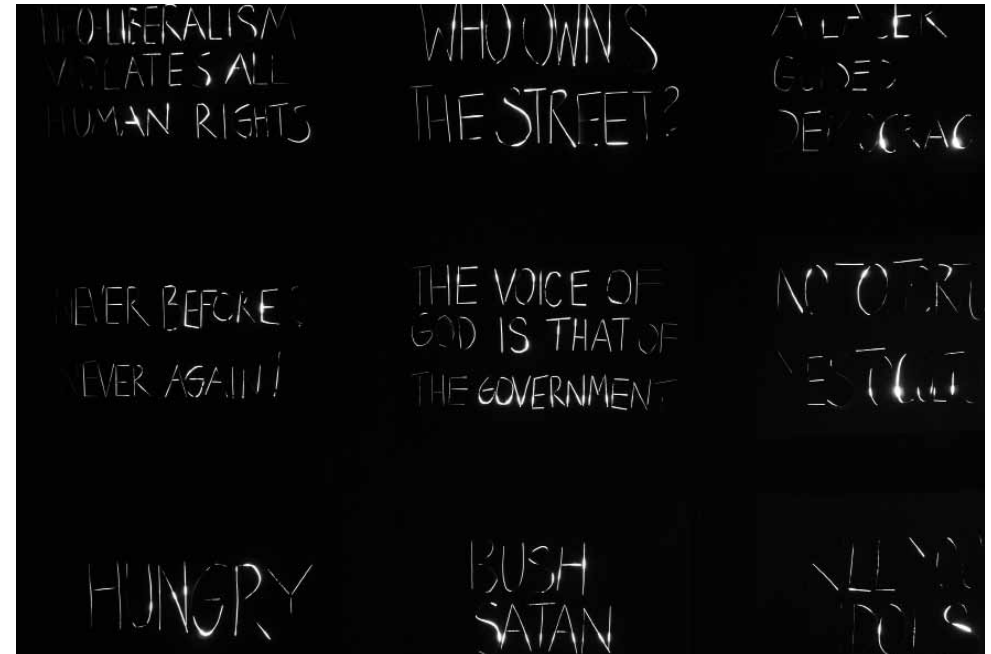
Ο Κάρλος Μόττα φωτογράφησε προτάσεις από πολιτικά γκράφιτι που συναντούσε σε δρόμους πολλών διαφορετικών πόλεων. Στη συνέχεια επέλεξε είκοσι οκτώ από αυτές για να συνθέσει το έργο που παρουσιάζεται στην έκθεση. Τις χάραξε πάνω σε μαύρο χαρτί το οποίο φωτίζεται από πίσω, έτσι ώστε μέσα από τις σχισμές του να περνάει το φως και να σχηματίζονται τα γράμματα.

- Ποια θέματα και ποια προβλήματα θίγονται μέσα από αυτές τις προτάσεις;
- Πιστεύετε ότι μπορούμε να προσδιορίσουμε σε ποια πόλη ή σε ποια χώρα ο καλλιτέχνης συνάντησε καθεμία από τις προτάσεις που διαβάζουμε ή θα μπορούσαν να βρισκονται γραμμένες στους τοίχους οποιασδήποτε πόλης του κόσμου;
- Πώς λειτουργεί στη σκέψη του θεατή η συγκέντρωση και παρουσίαση πολλών συνθημάτων μαζί, το ένα πλάι στο άλλο;

Το γκράφιτι μπορεί να χαρακτηριστεί ως ένα ανερχόμενο, στις τελευταίες δύο με τρεις δεκαετίες, νεανικό κίνημα αντίδρασης στο κατεστημένο, στους μουντούς τοίχους των πόλεων και στον εφησυχασμό και την πολιτική απάθεια των κατοίκων τους. Κάποιοι το εντάσσουν στη σύγχρονη λαϊκή κουλτούρα των μεγάλων αστικών κέντρων, ενώ από άλλους χαρακτηρίζεται ως υποκουλτούρα.

- Γιατί, κατά τη γνώμη σας, οι νέοι εκφράζονται μέσα από τα γκράφιτι;
- Ποια είναι η γνώμη σας για το γκράφιτι ως τρόπο έκφρασης και διάδοσης πολιτικών και άλλων ιδεολογιών ή ως μέσο αντίστασης και δημόσιας καταγγελίας ενάντια στην κοινωνική αδικία και σε συγκεκριμένες πολιτικές πρακτικές;
- Ο καλλιτέχνης, κατά τη γνώμη σας, δηλώνει με το έργο του ποια είναι η δική του θέση απέναντι στα παραπάνω ερωτήματα;

Ο Κάρλος Μόττα δανείστηκε το συνθήματα Σε ποιον ανήκει ο δρόμος; και το ενέταξε στο τίτλο του έργου.

Graffiti Cuts: Who Owns the Street

[Κομμάτια γκράφιτι: Σε ποιον ανήκει ο δρόμος;], 2007-2009

Εγκατάσταση

- Μπορείτε να ερμηνεύσετε το νόημα αυτής της ερωτηματικής πρότασης;
- Εσείς τι πιστεύετε, οι δρόμοι ανήκουν σ' αυτούς που τους χρησιμοποιούν ως δημόσιο βήμα ελεύθερης έκφρασης ή σ' αυτούς που ζητούν να καθαριστούν από τα γκράφιτι;
- Ποιες άλλες δραστηριότητες ή τρόπους έκφρασης αυτού που ονομάζεται «κουλτούρα των δρόμων» μπορείτε να αναφέρετε;
- Πιστεύετε ότι αντιδρά κανείς διαφορετικά όταν προσπερνά γκράφιτι στο δρόμο απ' ότι τώρα που τα συναντά μέσα σε ένα μουσείο;

ΚΟΚΕΝ ΕΡΓΚΟΥΝ (ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗ 1976)

I, Soldier [Εγώ, ο Στρατιώτης], 2005

Το *I, Soldier* [Εγώ, ο στρατιώτης] είναι το πρώτο μέρος μιας σειράς από βίντεο, στα οποία ο Κοκέν Εργκούν καταγράφει με τη βιντεοκάμερά του τις δημόσιες τελετές που οργανώνονται από το κράτος, με αφορμή τις εθνικές γιορτές της Τουρκικής Δημοκρατίας. Γυρίστηκε κατά τη διάρκεια της ετήσιας τελετής για την *Εθνική Ημέρα Νεολαίας και Αθλητισμού*, που διεξάγεται στην επέτειο της έναρξης του πολέμου για την ανεξαρτησία του τουρκικού λαού, το 1919.

Στο πρώτο μέρος της διπλής προβολής παρακολουθούμε από τη μια μεριά έναν υψηλόβαθμο στρατιώτη να απαγγέλλει ένα εθνικιστικό στρατιωτικό ποίημα, που αναφέρεται στις αρετές του στρατιώτη, ενώ η διπλανή προβολή δείχνει σε αργή κίνηση έναν άλλο στρατιώτη να στρέφει το κεφάλι του προς τη μεριά του πρώτου.

- Πώς θα χαρακτηρίζατε το ύφος του στρατιώτη που απαγγέλλει και από ποιο συναίσθημα πιστεύετε ότι διακατέχεται;
- Το συγκεκριμένο ύφος και η συναισθηματική φόρτιση του στρατιώτη πιστεύετε ότι εκδηλώνεται περισσότερο μέσα από τα λόγια που απαγγέλλει ή μέσα από τη γλώσσα του σώματος (χειρονομίες, τόνος φωνής, έκφραση στο πρόσωπο, κ.ά.);
- Ποιες σκέψεις σας δημιουργεί ο στρατιώτης στη διπλανή προβολή που, σε αργή κίνηση, στρέφει το κεφάλι του προς τον άλλο;

Ενώ στο πρώτο μέρος του βίντεο ο καλλιτέχνης εστιάζει στο άτομο και στις εκφράσεις του προσώπου, στο δεύτερο μέρος τα πλάνα του στρέφονται προς τις ομάδες στρατιωτών και νεαρών αγοριών, προς το πλήθος που παρακολουθεί και τον περιβάλλοντα χώρο, όπου διεξάγεται η τελετή.

- Με ποιον τρόπο το κοινό εκδηλώνει τη συμμετοχή του στο θέαμα που παρακολουθεί, με τις παρελάσεις και τους αθλητικούς αγώνες;

I, Soldier [Εγώ, ο Στρατιώτης], 2005
Δικάναλη βιντεοεγκατάσταση

- Για ποιο λόγο, κατά τη γνώμη σας, ένα κράτος οργανώνει τέτοιου είδους εθνικές γιορτές;
- Αυτή η εθνική γιορτή της Τουρκικής Δημοκρατίας μοιάζει με εθνικές επετειακές εκδηλώσεις της χώρας σας;
- Ποια, κατά τη γνώμη σας, είναι η θέση του καλλιτέχνη απέναντι σε τέτοιου είδους εκδηλώσεις και πώς φαίνεται μέσα από το έργο του *I, Soldier* [Εγώ, ο στρατιώτης];
- Ποια είναι η δική σας γνώμη για εκδηλώσεις σαν αυτή που μας μεταφέρει το έργο του Κοκέν Εργκούν στην εποχή μας, που γίνεται λόγος για παγκοσμιοποίηση και κατάργηση των συνόρων;

ΒΛΑΣΗΣ ΚΑΝΙΑΡΗΣ (ΑΘΗΝΑ 1928)

Το κουτσό, 1974

Το κουτσό του Βλάση Κανιάρη εντάσσεται σε μια μεγάλη ενότητα έργων του με γενικό τίτλο *Μετανάστες*, που ο καλλιτέχνης δημιούργησε το διάστημα 1971-1976, όταν ο ίδιος διέμενε στο εξωτερικό.

- Περιγράψτε τις φιγούρες της εγκατάστασης.
- Αναφερθείτε στην πολιτική κατάσταση που επικρατούσε στην Ελλάδα το χρονικό διάστημα κατά το οποίο ο καλλιτέχνης δημιούργησε το έργο του.
- Σε ποια χώρα υποδοχής ελλήνων μεταναστών αναφέρεται το έργο, και από πού φαίνεται αυτό;
- Ποια ψυχολογική κατάσταση του μετανάστη εκφράζει το έργο και με ποιον τρόπο;
- Παρουσιάζοντας τις μορφές του ακέφαλες, τι δηλώνει ο καλλιτέχνης σχετικά με το πώς αισθάνεται ένας μετανάστης σε ξένη χώρα και τι σχετικά με τον τρόπο που τον αντιμετωπίζουν οι άλλοι εκεί;

Κάθε φιγούρα συνοδεύεται από μια βαλίτσα με τα απολύτως απαραίτητα. Επίσης οι ανθρώπινες φιγούρες στέκονται γύρω από ένα σχέδιο κουτσού, που είναι σχεδιασμένο με κιμωλία.

- Τι υπονοεί το κουτσό σχετικά με τη μετάβαση και την προσαρμογή του μετανάστη στην ξένη χώρα;
- Πόσο επίκαιρο είναι, κατά τη γνώμη σας, αυτό το έργο σήμερα;
- Η χώρα μας, τις τελευταίες δεκαετίες, αποτελεί χώρα υποδοχής μεταναστών προερχόμενων από πολλά μέρη του πλανήτη. Πιστεύετε ότι έχει αλλάξει κάτι σχετικά με τη θέση και την αντιμετώπιση που τυγχάνουν οι μετανάστες εδώ σήμερα, σε σχέση με αυτό που δηλώνεται μέσα από το έργο του Κανιάρη;

Το κουτσό, 1974
Περιβάλλον

ISBN: 978-960-8349-54-4
TIMH: 3€